

לישראל לעבור עבודה עבירה, ולכן עדיף שתטוס בחברה זרה.

זו עומדת להצטרף לעם ישראל כהלכה, אע"פ שמצד הדין אין לה כרגע שום אחריות כלפי אדם מישראל, ההגנות מחייבת שלא תסייע

סימן כט

גרמא או אמירה לנכרי בשבת

ראשי פרקים

שאלה

- א. הטלת מום בבכור
- ב. בקניינים
- ג. בין קניינים לשבת בדין גרמא
- ד. בין גרמא לאמירה לנכרי בשבת ובקניינים
- ה. דעת החלקת יואב ביחס שבין גרמא לאמירה לנכרי
- ו. דעת הגר"פ פרנק
- ז. דעת הגר"ש ישראל

סיכום

שאלה

בשעת הדחק כאשר עומדת בפנינו הברירה בין שימוש בגרמא לאמירה לנכרי, מה עדיף?

א. הטלת מום בבכור

בש"ת רעק"א (סוף סי' ס"ד) הביא הר"מ וויל ראייה מהרא"ש (ב"מ פ"ז ס"ו) שאמירה לנכרי להטיל מום בבכור אסורה לכל היותר מדרבנן, בעוד שגרמא במקרה זה אסורה מהתורה (כמבואר בביצה כ"ז ב' שנאמר "כל מום"). משמע שאמירה לנכרי קלה יותר מגרמא. ורעק"א הקשה עליו מכיבוי דליקה בשבת (שבת ק"כ) שאסור לומר לנכרי לכבות במפורש, אלא כל המכבה אינו מפסיד, בעוד שגרמא מותר. הרי לנו שאמירה לנכרי חמורה מגרמא.

בש"ת זכר יצחק לר' איצ'לה מפוניבז' (סי' נ"ד) חולק על הגרעק"א וסובר שגרמא ואמירה לנכרי שוין. כי גם אמירה לנכרי היא מעין גרמא,

שהוא גורם לבכור שיעשה בו מום ע"י נכרי. ודייק מלשון הרמב"ם בהל' בכורות (פ"ב הל' ח') שכתב:

"הרגיל לבכור שיפול בו מום, כגון שנתן דבילה על אזנו, עד שבא כלב ונטלה וחתך אזנו... או שאמר לנכרי להטיל בו מום, הרי זה לא ישחוט עליו".
מבואר איפוא בדבריו שגרמא ואמירה לנכרי שוין. (הרמב"ם לא הביא את המקור לאיסור הטלת מום ע"י גרמא מ"כל מום" וכתב המנ"ח (מצ' רפ"ז) שלהלכה סובר הרמב"ם שהטלת מום ע"י גרמא אסורה רק מדרבנן. עכ"פ גם גרמא וגם אמירה לנכרי איסורם מדרבנן, ושניהם שוין בחומרתם). ולפ"ז יתכן שיש לפנינו מחלוקת ראשונים, לדעת הרמב"ם גרמא ואמירה לנכרי - שוין, ולדעת הרא"ש - יתכן שגרמא חמורה יותר מאמירה לנכרי (כי אם נאמר שגם הרא"ש סובר שגרמא בהטלת מום בבכור אינו אלא מדרבנן נמצא שגם לדידה שניהם שוין).

ב. בקניינים

בתוס' בקידושין (כ"ו א' ד"ה איתמר) פירש רבנו משולם שפיל נקנה בחבילי זמורות ע"י שמגביהין לפיל חבילי זמורות, שהם מאכל לפילים, והוא קופץ ומגביה את עצמו מן הארץ ואוכלן. ומצינו הגבהה דומה לזו בחולין קמ"ב א' שטורפים על הקן והציפור מגביהה את עצמה ונקנית בכך. ומכאן למד הקצות (סי' רע"ג ס"ק ד') שהמניח פתיון לדגים והם נמשכים ובאים מאליהם קנאם במשיכה. ומדבריו עולה שגם כאשר הפתיון מונח בים, והדייג איננו כאן, נקנו הדגים בגרמא. הנתיבות שם חולק עליו וסובר

מדרבנן הוא נחשב כאילו עשה את המעשה בעצמו מכיון שהגוי נחשב כשלוחו (ערש"י שבת קנ"ג א' ד"ה מאי טעמא ועי' להלן סוף פרק ה').

וילה"ק על חילוק זה מהסוגיה בב"מ ח' ב' שהשוותה קניין לכלאים:

"רכוב עדיף דהא תפיס ליה, או דילמא מנהיג עדיף דאזלא מחמתיה? א"ר יוסף, אמר לי רב יהודה נחזי אנו, דתנן: המנהיג סופג את הארבעים והיושב בקרון סופג את הארבעים. ר"מ פוטר את היושב בקרון."

ולדברינו, מה עניין קניין אצל כלאים? כלאים הוא איסור המוטל על האדם ואילו קניין הוא מעשה בעלות הנעשה **בבהמה** הנקנית. ומהשוואת הגמ' זה לזה משמע שאם גרמא מועיל לחייב בכלאים הוא מועיל גם לקנות את הבהמה. ועכ"ל שהשיבה הסטטית על הבהמה אין בכוחה לקנות. עי' ב"י חו"מ סי' קצ"ז שהבהמה צריכה לזוז קצת מחמתו וכן כתב הרש"ש בדעת רש"י (ב"מ ח' א' ד"ה דרכוב). ובכלאים פשוט שהבהמות צריכות לזוז מחמתו, שאל"כ לא עבר על חרישה בכלאים. וא"כ ה"ה לענין שבת.

והנלענ"ד לומר אע"פ שהגמ' השוותה כלאים לקניין אין להשוות שבת אליהם. הנה הרמב"ם פסק (בפ"ב מהל' מכירה ה"ו) שרכוב קונה, וכן פסק השו"ע (חו"מ סי' קצ"ז ס"ג) וביאר שם הגר"א שהרמב"ם לשיטתו שפסק בהל' כלאים (פ"ט ה"ט) שהיושב בקרון לוקה, כרבנן לפי הנוסחא הנ"ל, ולא כשמואל בב"מ שם שלדעתו חכמים הם הפוטרים ור"מ הוא המחייב. ומכיון שהלכה כחכמים, הוא פטור מכלאים וממילא גם לא קונה.

ובאותו סעיף בשו"ע מובאת ההלכה שהמנהיג בהמה בקול קונה. והביא הגר"א ראייה לכך מקידושין (כ"ב ב') "קורא לה והיא באה קונה", וכן' יוחנן בב"מ צ' ב' שהנהיגה בקול וחסמה בקול לוקה. וקשה לכאורה, הרי בחסימה בקול נחלקו ר"י ור"ל, ולר"ל לא לוקה, ולדבריו צ"ל שקורא לה והיא באה לא קונה. והרי זו

שרק כאשר האדם מחזיק בידו את העצים, או את הפתיון, וההגבהה נעשית **מכוחו** קנה, אך במניח את העצים או הפתיון והולך לו והקנין נעשה ע"י גרמא בעלמא לא קונה.

נמצא איפוא שהקצות סובר שגרמא בקנין קונה והנתיבות סובר שאינו קונה. ובאמירה לנכרי סברותיהם מתהפכות מן הקצה אל הקצה. בשו"ת אבני מילואים (לבעל קצה"ח, סי' כ"ה) כתב שהאומר לנכרי להגביה או למשוך עבורו אינו קונה (עי"ש שהשוה קנין ע"י פועלים שלא כיוונו לקנות לשליח גוי, ומצינו סימוכין לדעתו שקנין ע"י פועלים שלא כיוונו לקנות אינו מועיל ברשב"ם ב"ב פ"ה ב' ד"ה 'בין' שמשך פועליו לרשותו כשהם נושאים פירות לא קנאם עי"ש). ואילו הנתיבות בסי' קפ"ח סובר שמשכיח ע"י נכרי קונה. נמצא איפוא שלדעת הקצות אמירה לנכרי נחשבת פחות מגרמא, מבחינת התייחסות המעשה לעושה, ולדעת הנתיבות להיפך, אמירה לנכרי נחשבת כמעשה ישיר, המתיחס לעושה יותר מאשר גרמא. (מיהו מהנתיבות קשה להסיק מסקנה ברורה, כי בתשובתו שבסי' קצ"ב משמע שסובר שקנין ע"י אמירה לגוי אינו מועיל וצ"ע לישב את הסתירה בדבריו). לדעת הקצות הדברים ברורים: אמירה לנכרי מתייחסת פחות לעושה מאשר גרמא, וא"כ ה"ה בשבת אמירה לנכרי קלה יותר מגרמא.

ג. בין קניינים לשבת בדין גרמא

מיהו נלענ"ד שיש לחלק בין קניינים לבין שבת. בקניינים יש צורך במעשה בעלות ולכן גרמא עדיפה מאמירה לנכרי. כי נכרי אדעתא דנפשיה קעביד והקניין מתייחס אליו ולא לישראל. ושליחות אין בנכרי וא"א לייחס את הקניין למשלח. (בעוד שליח ישראל לישראל, שלוחו כמותו, וכשהשליח קונה כאילו המשלח עצמו קונה. משא"כ בנכרי). משא"כ בגרמא, המעשה מתייחס יותר לגורם והקניין נעשה על ידו. אולם כדי לעבור על איסורי שבת צריך לעשות מעשה **בגופו** וכשעושה ע"י גרמא לא עשה את המעשה בעצמו, אך כשאומר לגוי לעשות מלאכה בשבת,

בכלאים, והומרה. ומשום כך נחשב דיבור למעשה. וזו כוונתו של הספרי בדרשתו "יחדי" לומר שעיקר האיסור הוא שהשור והחמור נהוגים יחדיו, ולכן כל הגורם לכך עובר עבירה ואפילו בדיבור בעלמא, מכיון שעיקר האיסור הוא העובדה שהם יחדיו, והדיבור שגרם לכך נחשב למעשה. והוא הדין בחסימה. האיסור הוא שהבהמה לא תיחסם. וכיצד גרם לכך האדם שהיא תיחסם לא חשוב כל כך, כי התוצאה היא החמורה, ולכן גם חסימה בקול נחשבת למעשה. וראיה מהרביץ לה ארי (ב"מ צ"ב) שהגמרא מונה זאת 'חסימה מעלייתא'. (וסברה כעין זו כתב נקוה"כ ב"ד סי' קצ"ח על ה"ט ס"ק כ"א לחלק בין ניקף לבין שבת). ובזה נחלקו ר"מ ורבנן. הסברה שהסברנו לעיל נכונה רק אליבא דרבנן. הם סוברים שהעיקר הוא התוצאה ולכן יושב בקרון אע"פ שלא עשה מעשה, מכיון שהשור והחמור הלכו מחמתו נחשב לעושה מעשה ולוקה. אך ר"מ חולק עליהם וסובר שמכיון שהוא לא עשה מעשה אינו לוקה. שמואל סבר כסברתו של ר"מ, ולדעתו חכמים הם הסוברים כן והלכה כמותם. אך ר' יוחנן חולק וסובר כחכמים, לפי גרסתנו, שהתוצאה היא הקובעת את גדר המעשה וכנ"ל.

ולפי"ז דרשת הספרי "יחדי" היא אליבא דרבנן וכו' יוחנן, שעיקר האיסור הוא שהשור והחמור יחדיו, ור"מ אכן יחלוק על הספרי ויסבור שהתוצאה לא מעלה ולא מורידה, ומכיון שהאדם לא עשה מעשה אינו לוקה. ר"ל אף הוא סובר כשמואל וממילא כר"מ. ולכן לא קשה עליו מהספרי, כי ר"מ חולק על דרשת הספרי והוא סבר כוותיה. וכן לא קשה עליו מקידושין (כ"ב ב') מקורא לה והיא באה. ברייתא זו סוברת כרבנן שבמקום שהתוצאה היא העיקר גם גרמא נחשב למעשה ובקניין העיקר הוא שיעשה מעשה בחפץ הנקנה שעל ידו יצא החפץ מרשות אחת לרשות אחרת. ואכן ר"ל, הסובר כר"מ, סובר שר"מ חולק על ברייתא זו ולא קונה בקול.

ברייתא מפורשת בקידושין וקשה ממנה על ר"ל? ועוד, מה עניין זה לזה? ר"י ור"ל נחלקו בחסימה בקול אם עקימת שפתיו היא מעשה או לא ומה עניין מעשה באשר לחיוב מלקות אצל קניין?

ועוד, הרמב"ם פסק כר' יוחנן (פ"ט מהל' כלאים ה"ז) וזו לשונו:

"אחד החזורש או הזורע או המושך בהן עגלה או אבן כאחד ואפילו משכן כאחד או הנהיגן כאחד ואפילו בקול – לוקה, שנאמר 'יחדי' מכל מקום". ומקורו בספרי. וקשה מברייתא זו על ר"ל, הסובר שעקימת שפתיים אינה כמעשה ולא לוקה, והרי גזירת הכתוב מפורשת שעקימת שפתיים נחשבת למעשה ולוקה?

ובתוס' (ב"מ צ"ב ד"ה ר' יוחנן) הקשו על טעמו של ר' יוחנן שעקימת שפתיים היא מעשה ממה שאמר הוא עצמו בשבועות (כ"א ב') ותמורה (ג' ב') שכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע, מימר ומקלל בשם. וקשה, הרי כל אלו יש בהם עקימת שפתיים ויש בהם מעשה לדעתו, ומדוע מחשיבים ר' יוחנן כלאו שאין בו מעשה? ותירצו דלא קאמר ר' יוחנן דעקימת פיו הוי מעשה אלא הכא, משום דבדיבוריה קעביד מעשה, שהולכת ודשה בלי אכילה, או שמונהגת בכלאים. (ודומה לזה תירץ המ"מ בדעת הרמב"ם בפ"ג מהל' שכירות, אלא שהוסיף סברה נוספת שכל לאו שאפשר לעבור עליו בקום ועשה נחשב ללאו שיש בו מעשה. ולענ"ד לא אמר המ"מ כלל זה אלא כאשר בדיבוריה קעביד מעשה. שמכיון שאפשר לעבור את העבירה ע"י מעשה, גם כשעושה מעשה בדיבור הוא נחשב למעשה.)

ולפי"ז ההגדרה של מעשה לעניין מלקות אינה תלויה רק באדם העובר את העבירה, אלא גם בתוצאות וכאשר יש תוצאה מעשית גם עשייתו של האדם נחשבת למעשה. ומשום כך בחסימה, בכלאים ובתמורה, ע"י דיבורו נוצרת תוצאה מעשית, שהבהמה נחסמה, הונהגה

ד. בין גרמא לאמירה לנכרי בשבת ובקניינים

נמצא איפוא שלפי ההלכה במקום שהתוצאה היא העיקר גם גרמא נחשב למעשה. ובשבת ק"כ ב' מבואר שגרמא בשבת מותר. שנאמר: "לא תעשה כל מלאכה" עשייה הוא דאסור הא גרמא שרי. התורה הקפידה על כך שהאדם לא יעשה מלאכה בשבת, ולא שהמלאכה לא תיעשה. (אדרבה, חכמים תיקנו שאדם יהנה מאור וחום הבורעים מאליהם בשבת, כי התורה לא אסרה אלא על האדם: "לא תבערו אש בכל מושבותיכם". אך אש הבורעת מאליה - רצויה. וזהו עומק ההבדל בין התורה לבין הקראות שזיפה את כוונת התורה). וצ"ל שה"ה במחיקת השם (עיין שבת שם) חומרת האיסור היא בכך שאדם מעז למחוק את השם הקדוש. המרידה והחוצפה כלפי שמיא היא החמורה, ולא התוצאה שהשם נמחק. ולכן מחיקת השם לשם תיקון אינה אסורה כי אין כוונתו למרוד בה' (עיין י"ד סי' רע"ו סי"א בהג"ה) וכמו"כ מחיקת השם להשכנת שלום בין איש לאשתו. ומשום כך גרמא מותר.

נמצא איפוא שאין סתירה בין הגמ' בב"מ ח' ב' לבין מה שחילקנו בין קניין לשבת. הגמ' בב"מ משהו כלאים לקניין. ואכן בשניהם התוצאה היא העיקר ולכן גרמא נחשב למעשה. אך בשבת שביתת האדם היא העיקר ולכן גרמא מותר. ולפי"ז גם ההשוואה לאמירה לנכרי. בקניין - אמירה לנכרי אינה קונה בעוד שגרמא קונה. כי בגרמא - המעשה הנעשה בחפץ הנקנה מתייחס לקונה והוא נחשב לעושה מעשה הקניין. משא"כ באמירה לנכרי שאדעתא דנפשיה קעביד ואין קניינו מתייחס למשלחו כי אין שליחות לנכרי. (ועיין קידושין כ"ב ב' חילוק בין בהמה שקורא לה והיא באה - קנאה, לבין עבד ושפחה שקרא להם והם באו - לא קנאם כי אדעתא דנפשיהו אזלי.) ואין מקניין ראייה לשבת. כי בשבת הסברה יכולה להתהפך. גרמא מותר, מכיון שלא עשה מעשה בעצמו, אלא רק גרם והמלאכה נעשית מאליה. ובשבת אם לא עשה מעשה בעצמו - מותר. ולעומת זאת אמירה לנכרי יש בה שבות,

כי חז"ל גזרו על אמירה לנכרי, או משום "ודבר דבר", שעצם הדיבור אסור (ערש"י ע"ז ט"ו א' ד"ה כיון דזבינה), או שע"י שאומר לנכרי לעשות מלאכה הוא עלול לעשות מלאכה גם בעצמו (וזו כוונת רש"י בשבת קנ"ג א' ד"ה מאי טעמא שרי ליה למיתב לנכרי והרי הוא שלוחו לישאנו בשבת, שהרי אין כוונתו לשליחות ממש. א. אין שליחות לנכרי. ב. בשבת לא שייכת שליחות, כי סר"ס הוא עצמו נח. אלא כוונתו לומר כנ"ל שמכיון שהגוי פועל עפ"י ציוויו ובשליחותו, יש חשש שאדם יאמר מה לי שלוחי מה לי עצמי, ויבוא לידי מלאכה בשבת. וכן כתב הרמב"ם בפ"ו מהל' שבת ה"א: "ודבר זה אסור מד"ס כדי שלא תהיה השבת קלה בעינין ויבואו לעשות בעצמן").

ה. דעת החלקת יואב ביחס שבין גרמא לאמירה לנכרי

בשו"ת חלקת יואב (חלק ח"מ סי' א') דן בגרמא בקניינים. לדעתו גרמא בקניינים לא קונה, וזה שקורא לה והיא באה קונה הוא משום שעקימת שפתיו נחשבת למעשה ולוקים עליה. והביא ראייה מב"מ ח' ב' שרכוב לא קונה ופירש שם הר"ן שגרמא לא מועיל בקניין. וכן קניית פיל ע"י זמורות הוא קונה רק כשהפיל קופץ ואוכל את הזמורות כאשר האדם מחזיק אותן בידיו. אך אם הניח כלונס והלך לו ובא הפיל וקפץ לא קנה (כדעת הנתיבות ולא כהקצות). ומאחר שגרמא בקניין לא קונה גם אמירה לנכרי לא קונה. כי אמירה לנכרי מתייחסת פחות אל האדם מאשר גרמא וכדמוכח מהרא"ש בב"מ (פ"ז סי') שאמירה לנכרי בכבוד אסורה רק מדרבנן בעוד שגרמא אסור מהתורה. זה חלק מדבריו.

ויש להעיר על דבריו:

א. לדעתו, מכיון שאמירה נחשבת למעשה לכן קונה באמירה (כשקורא לבהמה והיא באה), בעוד שהסברה הפוכה, אמירה לכשעצמה אינה מעשה, ורק בגלל שהיא יוצרת תוצאה מעשית היא קונה וכמו שכתבנו. ולדבריו

שפירש את התוס' באופן אחר, ועי' תומים שם. מיהו הרמב"ם כתב בהל' רוצח פ"ב ה"ב שרק השוכר להרוג חייב בד"ש וי"ל) וגרמא בניזיקין אסור. הרי לנו שגרמא חמור יותר מאמירה. מיהו גם כאן יש לומר כמו שכתבנו לעיל שרק בניזיקין אמרו גרמא אסור בגלל הנזק שנגרם לזולת, אך בשבת שהאיסור הוא על האדם שלא יעשה מלאכה ולא על התוצאות יתכן לומר להיפך שגרמא קל יותר מאמירה לנכרי, שאסורה משום שבות.

ז. דעת הגר"ש ישראלי

ומר"ר הגר"ש ישראלי (חוות בנימין ח"א סי' כ"ז) הוכיח שגרמא קל יותר מאמירה לנכרי מזה שגרמא מותר בשבת לרוב הראשונים גם כשאין הפסד (ורק ר' יואל, הובא במדרכי שבת פרק כל כתבי, סובר שגרמא הותר רק במקום הפסד) בעוד שאמירה לנכרי הותרה לרוב הראשונים רק בשבות ובמקום הפסד, וכך ההלכה. וזו ראייה חזקה. ועל כרחנו לומר איפוא שכל המקומות שבהם מצינו להיפך, שגרמא חמור יותר מאמירה לנכרי, כגון בבכור ובקניינים, הוא משום ששם התוצאה היא העיקר ולכן גרמא חמור יותר כי התוצאה מתייחסת לעושה, בעוד שבאמירה לנכרי המעשה מתייחס לנכרי. אך בשבת גרמא קל יותר וכמו שכתבנו בשם הרמב"ם שבאמירה לנכרי יש חשש שמא יבוא לעשות בעצמו, משא"כ בגרמא.

ואם יבוא הטוען ויטען טענה שבזמן חז"ל לא גזרו על גרמא, כי דרך זו היתה נדירה ביותר ומצאנוה רק במכבה ע"י קנקנים וכדו' ולכן לא גזרו עליה. אך בימינו שבאמצעות מכשירים שונים ניתן לעשות כמעט כל מלאכה ע"י גרמא, יש לגזור גם על גרמא, שמא יבוא לעשות את המלאכה כדרכה ותמצא השבת מחוללת חלילה. אף אתה אמור לו שאין לנו ב"ד גדול שיכול לגזור גזירות חדשות. ודיינו בסברת ר' יואל שלא התיר גרמא אלא במקום הפסד. ואכן אין להשתמש בהיתר של גרמא בצורה גורפת, אלא לשקול כל מקרה ומקרה לגופו, ורק במקום צורך

קשה, נניח שדיבור כמעשה, אך מדוע יועיל קניין בגרמא?

ב. רכוב קונה לדעת הרמב"ם והשו"ע.
ג. הרא"ש אכן סובר שאמירה לנכרי בבכור אסורה רק מדרבנן, אך מנין לנו שגם בקניין יסבור שאמירה לנכרי אינה נחשבת כגרמא, אולי קניין שונה מבכור וכל גרמא אפילו באמצעות נכרי יקנה?

ו. דעת הגרצ"פ פרנק

ובשו"ת הר צבי להגרצ"פ פרנק (יר"ד סי' רמ"א) הביא בשם יד אליהו (מקאליש) שאמירה חמורה מגרמא שהרי בשליחות, שהיא אמירה גרידא, אין שליח לדבר עבירה, ואם השליח אינו בר חיובא (או שוגג לסוברים שגם בשוגג המשלח חייב, עיין תוס' קידושין מ"ב ב' ד"ה אמאי) המשלח חייב, אע"פ שבגרמא פטור. והגרצ"פ דחה ראייתו, ששליחות שונה, כי התורה חייבה את המשלח בדיני שמים, כלומר אפילו בשליח לדבר עבירה התורה רואה גם במשלח אחראי לעבירה כי הוא שלחו, אך אמירה גרידא, שאין בה שליחות, גרועה מגרמא, שהרי בגרמא עשה מעשה ובאמירה בלבד לא עשה שום מעשה (ויש להביא סימוכין לדבריו מעירובין ס"ו א' ו'לא שאני לך בין שבות דאית בה מעשה לבין שבות דלית בה מעשה'!!)

ולענ"ד יש לדחות את ראיית הגרצ"פ עפ"י מה שכתב הגר"א בחו"מ (סי' ל"ב ס"ק ב') שאין ללמוד משליח להריגה לשליח לדבר עבירה אחר, כי שפיות דמים חמורה יותר, שהרי לא רק לרצוח אסור, אלא אדרבה חייבים להציל את הנרצח, שנאמר "לא תעמוד על דם רעך" וק"ו שאסור לומר לשליח להורגו. ולכן המשלח את חברו להרוג אדם, אמנם אינו חייב מדין רוצח, כי אין שליח לד"ע, אך חייב לפחות מדין "לא תעמוד על דם רעך". ולכן המשלח חייב בדיני שמים. אך באומר לחבירו לעבור עבירה אחרת פטור המשלח אף מדיני שמים (ורק שוכר עדי שקר חייב כי מן הסתם ישמעו לו כי קיבלו את שכרם - עי' תוס' ב"ק נ"ו א' ד"ה 'אלא'. ועי' קצה"ח סי' ל"ב ס"ק א'

חמורה מגרמא.
 ר' איצ'לה מפוניבז' משווה ביניהם.
 הקצות סובר שגרמא חמור מאמירה לנכרי,
 אולם רק בקניינים, (ומסתבר שבשבת לא יסבור כן)
 היד אליהו (מקאליש) סובר שאמירה לנכרי
 חמורה מגרמא.
 הגרצ"פ פרנק חולק עליו ולדעתו אמירה קלה
 מגרמא.
 הגר"ש ישראלי סובר שאמירה חמורה מגרמא
 וכדבריו מסתבר.

גדול, כגון הפסד מרובה, צער גדול וכדו' יש
 להתיר גרמא.
 (עם הכנסת ספר זה לדפוס, יצא ספר מנחת שלמה ח"ב
 להגרש"ז אוירבך, ובס' כ"ד שם פסק אף הוא שגרמא קל
 יותר מאמירה לנכרי. ע"ש).

סיכום:

הר"מ וויל סובר שאמירה לנכרי קלה יותר
 מגרמא.
 ר' עקיבא אייגר סובר להיפך, שאמירה לנכרי

סימן ל

בנין ישוב בא"י ע"י גוי בשבת

שאלה*

האם מותר היה להרשות לבנות את המבנים ע"י
 פועלים גויים גם בשבת?

א. אמירה לנכרי הותרה משום ישוב א"י

במסכת גיטין ח' ב':

"הקונה שדה בסוריא כקונה בפרוורי ירושלים.
 למאי הלכתא? אמר רב ששית לומר שכותבין עליו
 אותו ואפילו בשבת... ה"נ אומר לעובד כוכבים
 וענשה. ואע"פ דאמירה לעכו"ם שבות; משום
 ישוב ארץ ישראל לא גזרו רבנן".

ולכאורה גם בנ"ד מותר לומר לגוי לבנות בית
 בא"י בשבת משום ישוב א"י. אולם לאחר העיון
 יש לדחות ראייה זו מכמה סיבות:

ב. אמירה לנכרי לצורך גירוש נכרים

רש"י מפרש על אתר: "משום ישוב א"י, לגרש
 גויים ולישב ישראל בה". משמע שרק גירוש
 הגויים הוא המתיר חילול שבת ע"י גוי, כגון
 קניית קרקע בשבת מגוי, שבה הקונה מסלק את
 הגוי מאותה קרקע. אך בניית בית ע"י גוי

ראשי פרקים

הקדמה

שאלה

- א. אמירה לנכרי הותרה משום ישוב א"י
- ב. אמירה לנכרי לצורך גירוש נכרים
- ג. האם גירוש עכו"ם דוקא
- ד. היתר שבות לשם קנין הארץ ולא לשם בנייה
- ה. בניה ע"י נכרי בקבלנות בשבת

סיכום

הקדמה

בכפר דרום לא היו בשנה הראשונה (תשל"א)
 מבני קבע אלא אהלים בלבד. כעבור שנה עמד
 לבקר בארץ סגן שר החוץ של ארה"ב מר
 רוג'רס. בין היתר עמד לבקר גם ברצועת עזה.
 הגורמים המדיניים רצו להעמידו בפני עובדות
 מוגמרות ולהציג בפניו את ההאחזות כישוב
 קבע. לשם כך הוחלט לבנות באופן דחוף מבנים
 קבועים בישוב.

* נדפס ברקאי חוב' א' קיץ תשנ"ג. הערות עורך הן של עורך ברקאי - הגר"ש ישראלי. [המוקף] תשובות והוספות - הכותב.